

PRZEMYSŁOWY INSTYTUT AUTOMATYKI I POMIARÓW
MERA-PIAP
Al. Jerozolimskie 202 02-222 Warszawa Telefon 23-70-81

074

OŚRODEK AUTOMATYKI ELEKTRYCZNEJ

Zespół Budowy Autonomicznych Urządzeń Automatyki

A

Główny wykonawca mgr inż. Marek Wójcik

Wójcik

Wykonawcy mgr inż. M. Wójcik

POWFNE
eqz Nr.

Konsultant

Nr zlecenia
UR.01.03.02 A

Opracowanie silników prądu stałego
z komutacją elektroniczną
Etap 1d.

Opracowanie programu badań
i badanie modelu laboratoryjnego

Zleceniodawca Problem węzłowy 06.6

Pracę rozpoczęto dnia 10.12.83r.

Kierownik Zespołu

mgr inż. M. Wróbel

p.o. Z-cy Dyr. d/s
Automatyki

Galazka
dr inż. T. Galazka

zakończono dnia 20.12.83 r.

Kierownik Ośrodka

prof. dr inż. T. Miśsała

Praca zawiera:

Rozdzielnik - ilość egz:

stron 14

Egz. 1 BOINTE

rysunków 6

Egz. 2 OAE

fotografii

Egz. 3 OAE

tabel

Egz. 4

tablic 3

Egz. 5

załączników

Egz. 6

Nr rejestr. 5182

Analiza deskryptorowa / ~~NAPEŁDY + SILNIKI PRĄDU STAŁEGO + BADANIA~~ /

Analiza dokumentacyjna Opis działania silnika prądu stałego z komutacją elektroniczną.
Wyniki badań modelu laboratoryjnego.

Tytuły poprzednich sprawozdań

- Nr 5026 "Opracowanie silników prądu stałego z komutacją elektroniczną. Etap 1a. Opracowanie założeń".
- Nr. 5151 "Opracowanie silników prądu stałego z komutacją elektroniczną. Etap 1d. Opracowanie programu badań, i badanie modelu laboratoryjnego. Program badań"

621.314.2 Silniki prądu stałego
62-8 Napęd

SPI'S TRESCI

1. Wstęp
2. Budowa silnika
3. Zasada działania
4. Wyniki badań
5. Wnioski i zalecenia

1. WSTĘP

1.1. Dokumenty

Badania zostały przeprowadzone w oparciu o dokumenty:

- sprawozdanie m. SISA „Dymalowanie silników prądu stałego z komutacją elektroniczną. Etap 1d. Dymalowanie programu badań i badanie modelu laboratoryjnego. Program badań”.
- dokumentacja na roboty IRb-6
- katalog firmy AXEM-CEM. Silniki tarcowe prądu stałego.

1.2. Przedmiot badań

Badaniom poddano jeden z dwóch egzemplarzy modelu laboratoryjnego oznaczonego umownie I (silnik z mniejszą objętością magnesów na wirniku). Zrezygnowano z badań modelu II (model z większą objętością magnesów na wirniku) z powodu, że przyjęta konstrukcja uniemożliwiła uzyskanie szczeliny poniżej 8 mm.

1.3. Zakres badań.

Z uwagi na fakt, że po namagnesowaniu magnesów pojawił się moment reluktancyjny (wirnik zajmuje określone położenia ze znacznym momentem trzymającym) oraz że przyjęta konstrukcja uniemożliwiła po namagnesowaniu utrzymanie założonej szczeliny $2 \times 0,4$ mm i zaistniała konieczność znacznego napięcia żołysek kulkowych w kierunku osiowym (duży moment oporowy żołysek) zakres badań ograniczono do następujących pomiarów:

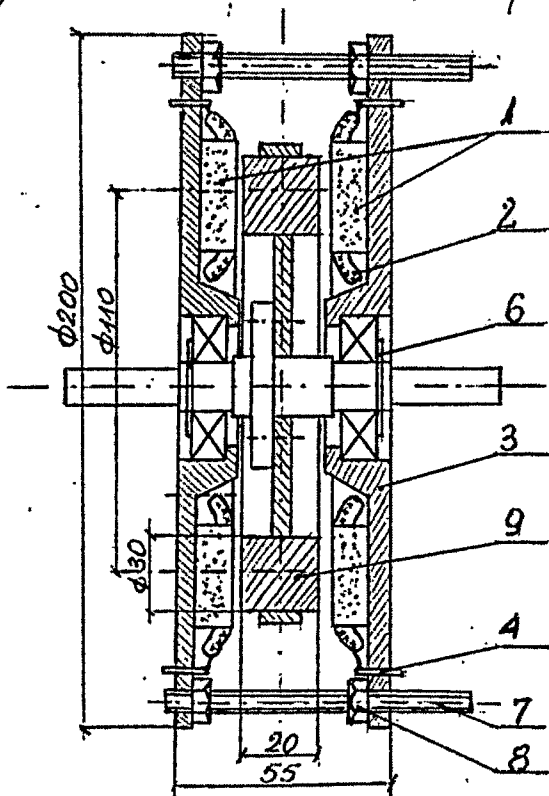
- wyznaczenie momentu bezładności wirnika.

- pomiar szczeliny
- wyznaczenie charakterystyki mechanicznej $M = f(n)$
 $\bar{I}_f = f(n)$ $P_1 = f(n)$ $P_2 = f(n)$ $\eta = f(n)$.
- wyznaczenie charakterystyki biegu jałowego $n = f(u)$
- wyznaczenie stałych napięcia i momentu
- wyznaczenie momentu rozruchowego
- wyznaczenie momentu oporowego T_{oiysk}
- wyznaczenie momentu reaktancyjnego (trzymającego)
- przeprowadzenie bilansu strat.

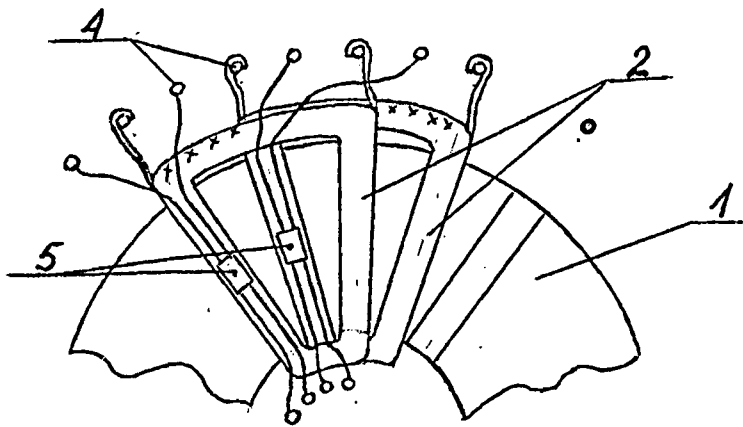
2. BUDOWA SILNIKA

Budowę silnika przedstawiono na rys 2.1. Silnik składa się z dwóch tarcz magnetycznych 1 wykonanych z materiału (proszku) magnetycznego metodą prasowania. Materiał ten spełnia rolę blach elektrotechnicznych (w silnikach konwencjonalnych) mających za zadanie ograniczenie strat od prądów wirujących w żelazie. W tarczach magnetycznych umieszczone jest uzwojenie 2, dwufazowe, cewki profilowane rys. 2.2. W każdej cewce jest pięć zwojów namotanych drutem DKE155-1,55. Końce każdej z cewek zostały wyprowadzone na zewnętrznej tarczy żelazkowej 3 izolowanymi od niej kołkami 4. Umożliwiło to swobodne toczenie poszczególnych cewek w obrotach faz Φ i Φ^2 . Czujniki hallotronowe 5 mające za zadanie śledzenie położenia wirnika oraz sterowanie przepływem prądu w uzwojeniu silnika zostały umieszczone w dwóch żyłkach

należących do różnych faz t.j. są przesunięte o 90° el.
W tarczach Torystkowych 3 osadzone są Torystka kulkowe
zabezpieczone pierścieniami osadowymi 6. Tarcze Torystkowe
rozparte są szpilkami 7. Przyjęcie takiej konstrukcji umożliwiło
magniesowanie magnesów kirkowa w stanie, kiedy obie
tarcze magnetyczne opierają się na magnesach kirkowa.
Po namagniesowaniu rozpierano tarcze torystkowe nakrętkami 8
na szpilkach 7, do momentu kiedy luz osiowy Torystek
zostanie skasowany. Wewnętrzne bieżnie Torystek opierają się
kiedy o pierścienie osadowe. Wielkość szczeliny robowej
silnika regulowana jest podkładkami dystansowymi
umieszczanymi między pierścieniem osadowym a wewnętrzną
bieżnią Torystek.
Tarcza kirkowa z magnesami 9 przykręcona jest nakrętkami
do kołnierza, stanowiącego integralną część HBT silnika.
Na rys 2.1. podano zarysowe wykonanie silnika i jego
elementów.

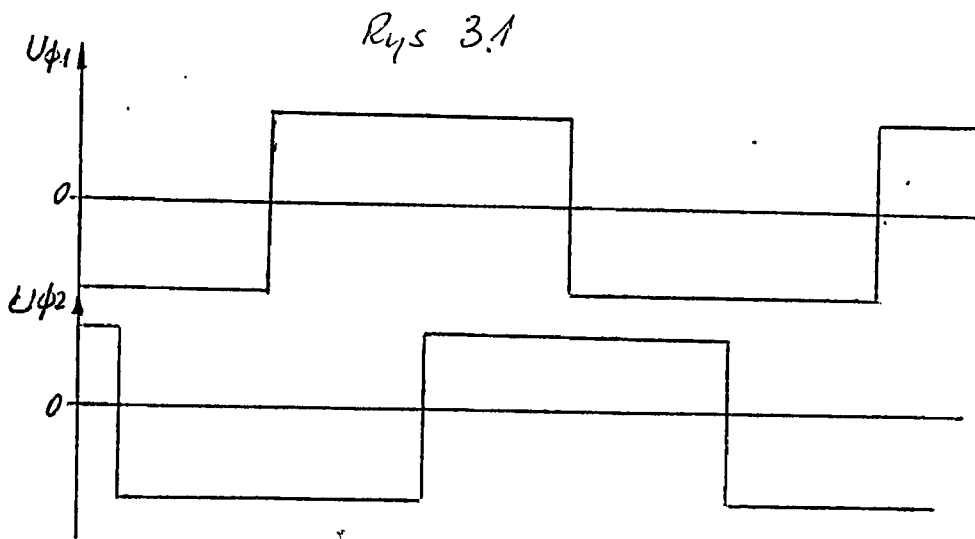
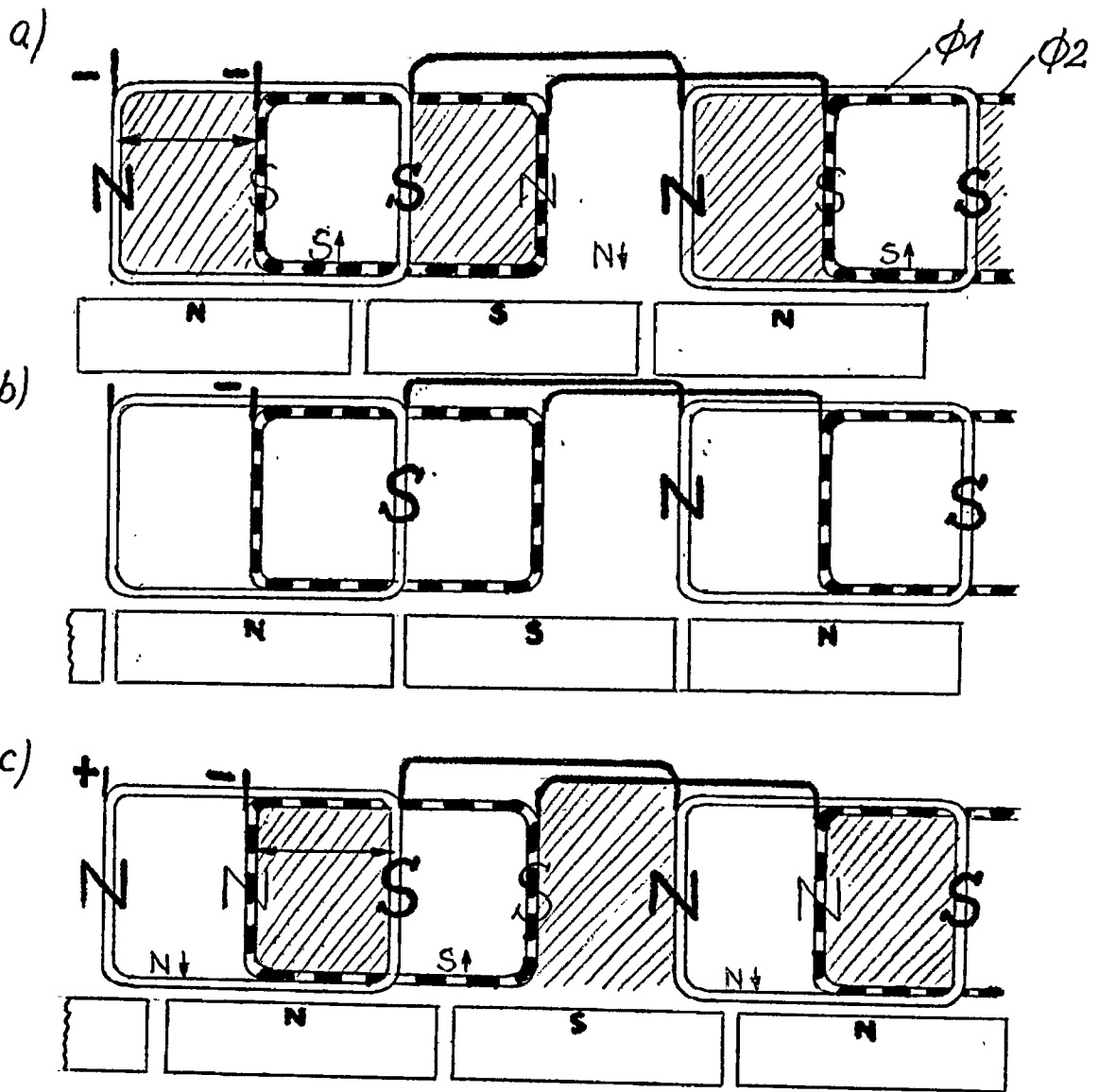
Rys 2.1.

Rys 2.2

3. ZASADA DZIAŁANIA.

Zasadę działania silnika ilustruje rys 3.1. Na rys 3.1a pokazano w jaki sposób powstaje moment obrotowy w chwili przed komutacją. Silnik zasilany jest napięciem z komutatora elektronicznego o przebiegu jak na rys 3.2. Wtasciwy istnieją dwie fazy napięcia przesunięte względem siebie o $\frac{\pi}{2}$. W chwili przed komutacją (rys 3.1a) obie fazy $\Phi 1$ i $\Phi 2$ zasilone są napięciem o ujemnej polaryzacji. Faza $\Phi 1$ na skutek przepływającego w niej prądu wytwarza odpowiednio bieguny N i S. Magnes o biegunowości jak na rysunku przyciągane są. Natomiast faza $\Phi 2$ wytwarza swoje bieguny **N** i **S**. W obszarze zakreślonym strumienie od przepływu w fazach znoszą się natomiast w obszarach niezakreślonych dodają się i tworzą wypadkowy strumień o biegunowości odpowiednio S lub N oznaczone strzałką. Magnes wirnika o biegunowości jak na rysunku przyciągane są pod wypadkowe bieguny utworzone przez uwojenia obu faz. I tak magnes o biegunowości N przyciągany jest pod wypadkowy

Rys. 3.2

Biegum $S\uparrow$, zaś odpychany jest od poprzedzającego go biegu wypadkowy $N\downarrow$. Siła działająca na magnes jest stała w całym zakresie ruchu a więc i moment obrotowy ma wartość stałą, na odcinku oznaczonym $\longleftrightarrow$.

W chwili kiedy ten sam magnes N znajduje się w położeniu jak na rys 3.1 b następuje komutacja prądu w uzwojeniu fazy $\Phi 1$. Istnieje więc moment w którym prąd w uzwojeniu fazy $\Phi 1$ nie płynie, zaś faza $\Phi 2$ zasilana napięciem o polaryzacji takiej samej jak poprzednio, a więc ujemnej, wytwarza strumień o takiej samej wartości jak ~~ten~~ strumień wypadkowy przed komutacją. Biegum N magnesem będzie przyciągany do biegunca S wytworzonego przez uzwojenie fazy $\Phi 2$ i jednocześnie odpychany od poprzedzającego go biegunca N . Moment obrotowy porostaje bei zmian w stosunku do momentu obrotowego jaki powstawał w chwili przed komutacją.

W chwili po komutacji - rys 3.2 c, uzwojenia wytworzą biegunny jak na rysunku i magnes o biegunowości N będzie przyciągany do wypadkowego biegunca $S\uparrow$ i jednocześnie odpychany od poprzedzającego go biegunca $N\downarrow$. Siła działająca na magnes będzie miała wartość stałą na drodze oznaczonej $\longleftrightarrow$ czyli do następnego momentu komutacji.

Poleżenie wirnika z magnesami względem uzwojenia jest identyfikowane przy pomocy hallotronów, które sterują tranzystorami podającymi prąd o odpowiedniej polaryzacji do każdej z faz.

4. WYNIKI BADANÍ.

4.1. Wyznaczenie momentu bezwładności wirnika

Moment bezwładności wyznaczono przyjmując, że cały ciężar wirnika skupiony jest w magnesach. Wtedy moment zamachowy

$$GD^2 = 1,9 \cdot 0,11^2 = 0,01694 \text{ kcm}^2$$

a moment bezwładności

$$J = \frac{GD^2}{4} = \frac{0,01694}{4} = 0,004235 \text{ kgm}^2 = 42350 \cdot \text{gem}^2$$

4.2. Pomiar szczeliny

Pomiaru dokonano szczerinomiernem wyznaczając wartości maksymalne i minimalne, po obu stronach wirnika.

$$\delta_{1\min} = 0,85 \text{ mm} \quad \delta_{1\max} = 1,2 \text{ mm} \quad \delta_1 \approx 1,2 \text{ mm}$$

$$\delta_{2\min} = 1 \text{ mm} \quad \delta_{2\max} = 1,6 \text{ mm} \quad \delta_2 = 1,4 \text{ mm}$$

4.3. Wyznaczenie charakterystyki mechanicznej

Charakterystykę mechaniczną wyznaczono zasilając silnik napięciem

$U_{\phi 1} = U_{\phi 2} = 15 \text{ V}$, i obciążając silnik momentem hamującym z hamownicy indukcyjnej. Wyniki pomiarów zestawiono w tabelicy 4.3

Wartości P_1 , P_2 i η wyznaczono z zależności:

moc wydana $P_2 = 1,0314 \cdot n \text{ [W]} \text{ (przyjmując } 1 \text{ kg} = 10 \text{ N)}$

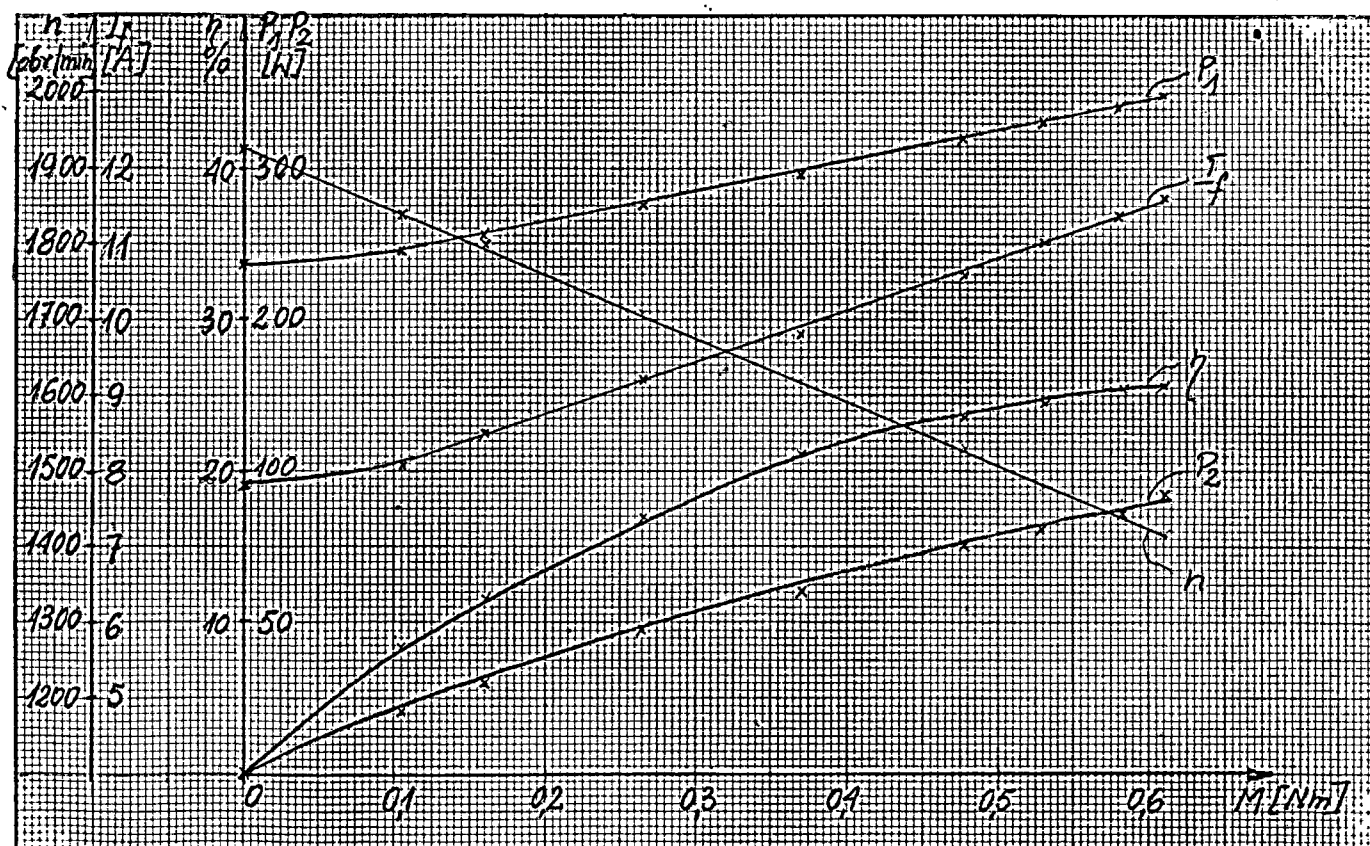
moc pobrana $P_1 = 2 \cdot I_{\phi 1} \cdot U_{\phi 1} \text{ [W]}$

sprawność $\eta = \frac{P_2}{P_1} \cdot 100\% \text{ [%]}$

Charakterystyki przedstawiono na rys 4.3

Tablica 4.3

M	N _m	0	0,106	0,159	0,265	0,371	0,477	0,53	0,583	0,61
n	obr/min	1928	1840	1800	1710	1620	1530	1480	1440	1415
I _{φ₁}	A	7,8	8,1	8,5	9,2	9,8	10,6	11,0	11,4	11,6
P ₁	W	234	243	255	276	294	318	330	342	348
P ₂	W	0	20,1	29,4	46,6	62	75,2	81	86,4	88,9
η	%	0	8,3	11,5	16,8	21,1	23,6	24,5	25,3	25,5

Rys 4.3

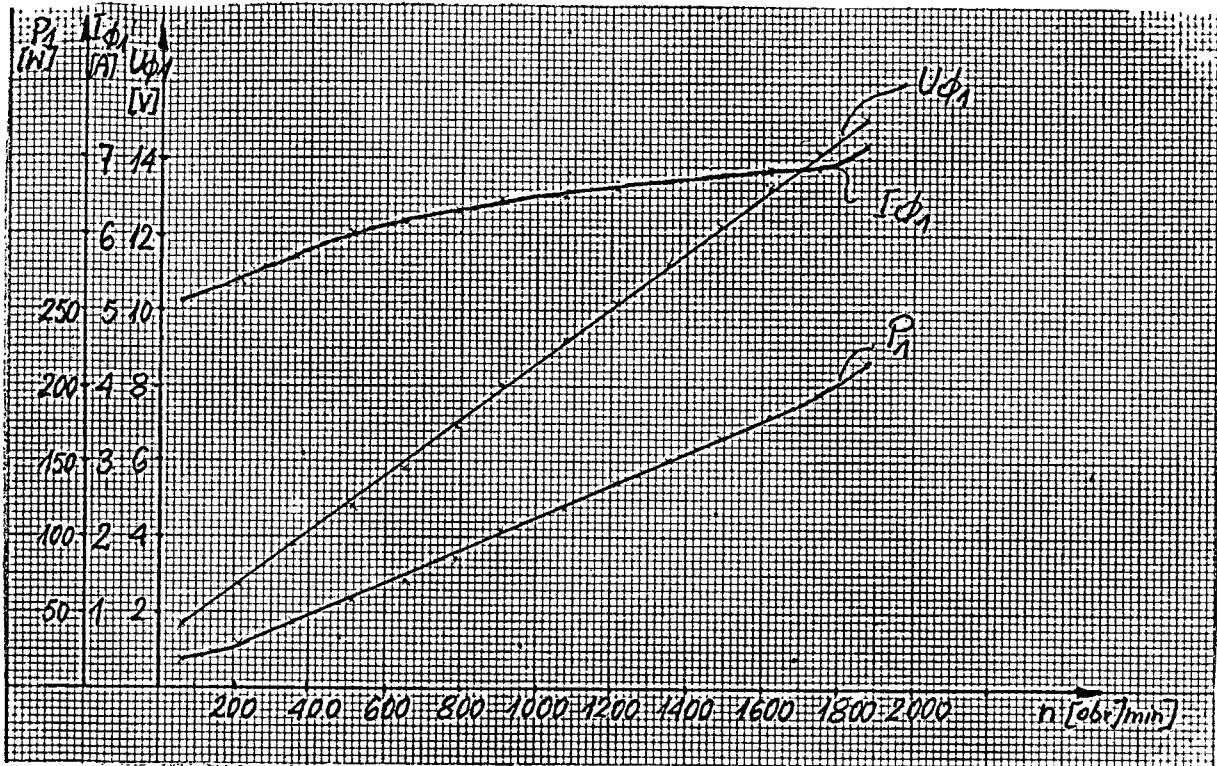
4.4 Wyznaczenie charakterystyki biegu jałowego

Charakterystykę biegu jałowego wyznaczono zasilaając silnik napięciem zmiennym skokowo od $U_{\phi 1} = U_{\phi 2} = 15V$ do wartości powodującej zastrzygnięcie się silnika. Obroty silnika mierzone multitachemetrem. Równocześnie mierzono prąd $I_{\phi 1}$.

Wyniki pomiarów zestawiono w tabelicy 4.4 a przebiegi charakterystyk na rys 4.4.

Tablica 4.4

U_{ϕ_1}	V	15	14,1	13,2	12,2	11,2	10,2	9,2	8	6,9	5,8	4,8	3,8	2,75	1,7
n	obr./min	1876	1752	1620	1487	1351	1215	1078	927	788	648	513	360	217	66
I_{ϕ_1}	A	7,2	6,85	6,85	6,8	6,7	6,6	6,5	6,45	6,3	6,15	6,0	5,7	5,4	5,1
P_1	W	216	193,2	180,8	165,9	150,9	134,6	119,6	103,2	86,9	71,3	57,6	43,3	29,7	19,4

Rys 4.4

4.5. Wyznaczenie stałych napięcia i momentu.

Stałą napięcia K_E wyznaczono napędzając silnik innym silnikiem i mierząc napięcie indukowane w fazie ϕ_1

$$K_E = \frac{U_{\phi_1}}{n} = \frac{3V}{522 \text{ obr./min}} = 5,747 \cdot 10^{-3} \frac{V}{\text{obr./min}}$$

Stałą momentu K_M wyznaczono mierząc moment rozruchowy i prądy w obydwu fazach w 4 kolejnych położeniach wirnika w których moment reluktancyjny jest równy zero. Wyniki zestawiono w tabelicy 4.5.1

Tabela 4.5.1

$I\phi_1$	A	0	9,5	12,5	8,5
$I\phi_2$	A	15,5	9,5	0	9,5
M_r	Nm	0,0399	0,741	0,1995	0,399
K_H	$\frac{Nm}{A} \cdot 10^3$	2,574	39,0	15,96	22,17

Z uwagi na znaczne różnice K_H , M_r i $I\phi$ przeprowadzono powtórnie pomiary, zasilając silnik bezpośrednio z dwóch zasilaczy. Wyniki zestawiono w tabeli 4.5.2 i rys 4.5

4.6. Wyznaczenie momentu reluktancyjnego (trzymającego).

Moment reluktancyjny przyjmuje wartość maksymalną wtedy, kiedy żłobek twornika znajduje się na średnicy magnesu wirnika. W położeniu kiedy średnica magnesu wirnika pokrywa się z linią środkową zęba twornika moment reluktancyjny przyjmuje wartości zero, działa natomiast moment hamujący naciągu żołysek o stałej wartości.

$$M_{rel_{max}} + M_{toi} = 1,52 \text{ Nm}$$

$$M_{toi} = 0,4275 \text{ Nm}$$

$$M_{rel_{max}} = 1,1 \text{ Nm}$$

4.7. Wyznaczenie momentu oporowego żołysek.

Moment oporowy żołysek wyznaczono w położeniu wirnika, gdzie moment reluktancyjny przyjmuje wartości zero, jak w p. 4.6

$$M_{toi} = 0,4275 \text{ Nm}$$

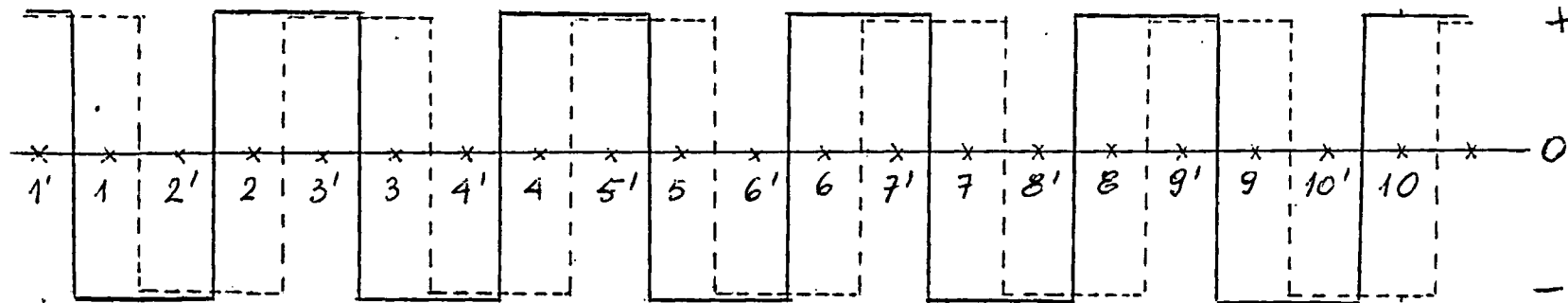
Tablica 4.52

		Polozenie wirnika																			
		1'	1	2'	2	3'	3	4'	4	5'	5	6'	6	7'	7	8'	8	9'	9	10'	10
Wart. siły na sredn. $D = 190 \text{ mm.}$ [kG]	Zat. fazy																				
	ϕ_1	0,5	0,5	0,5	0,48	0,5	0,48	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,48	0,5
	ϕ_2	0,55	0,6	0,55	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,55	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
	$\phi_1 + \phi_2$	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Kier. przepływu prądu w fazie	ϕ_1-1	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+
	ϕ_1-2	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-
	ϕ_2-1	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+
	ϕ_2-2	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-

1) $U_{zas I} = U_{zas II} = 2,1 \text{ V}$

2) początek fazy I w p-ku ϕ_1-1

3) początek fazy II w p-ku ϕ_2-2

Кіерунок преріцни пряду н фазач Φ_1 —
 і Φ_2 ----

Рус. 4.5

4.8. Bilans strat

Bilans strat przeprowadono dla biegu jałowego silnika przyjmując, że jest on obciążony stałym momentem hamującym (wirednionym momentem reluktancyjnym i oporowym żożysk M_{sr}). Wtedy

$$\text{moc pobierana } P_1 = 2I\Phi_1 \cdot U\Phi_1 = 234 \text{ W}$$

moc tracona na wykonanie momentu M_{sr}

$$\Delta P_{sr} = M_{sr} \cdot n_0 = 1,03 = 0,11 \cdot 1922 \cdot 1,03 = 217,76 \text{ W}$$

moc tracona w uzwojeniu żrownika

$$\Delta P_{cu} = 2R I \Phi_1^2 = 2^2 \cdot 0,009 \cdot 7,8^2 = 2,19 \text{ W}$$

pozostała moc tracona jest przemagnesowanie żelaza

$$\Delta P_{Fe} = P_1 - \Delta P_{sr} - \Delta P_{cu} = 234 - 217,8 - 2,19 \text{ W}$$

5. WNIOSKI I ZALECENIA

5.1 Wnioski

5.1.1. Konstrukcja

Przyjęta konstrukcja umożliwia sprawdzenie magnesowania silnika w stanie zżożonym (szerokość robocza $\delta = 0$), natomiast jednak uzyskanie zżożonej szerokości $\delta = 0,1 \text{ mm}$ i powoduje występowanie znacznego momentu hamującego od nacisku żożysk $M_{zi} = 0,4275 \text{ Nm}$.

W przypadku przyjęcia konstrukcji umożliwiającej utrzymanie stałej zżożonej szerokości, oraz wykonanie silnika w budowie zamkniętej, pojawia się trudny technicznie problem magnesowania magnesu żrownika. Na obecnym etapie brak jest koncepcji zapewniającej technologiczne rozwiązanie tego problemu.

5.1.2. Obwód magnetyczny

Po namagnesowaniu magnesów wirnika pojawił się moment reluktancyjny o wartości szczytowej $M_{rel} = 1,1 Nm$. trudny do przewidzenia, ponieważ nie występuje on w silnikach tarczowych prądu stałego, jak również w silnikach z komutacją elektroniczną znanych z literatury. Moment reluktancyjny można wyeliminować zwiększając szczelinę i wkładając uzwojenie na podłożu tarczy magnetycznej. Sprowadza to konieczność ponownego przeliczenia obwodu magnetycznego i skomplikuje wykonanie uzwojenia.

5.1.3. Parametry silnika

Pomijając wystąpienie momentu reluktancyjnego, oraz przyjmując 10-15% wartości momentu oporowego od naciągu łożysk silnik osiąga założone parametry tj. 300W przy 3000 obr/min.

$I_{\phi 1} = 10,8 A$ $U_{\phi 1} = 16 V$. W p. 3 omówiono zasadę działania z której wynika, że moment obrotowy powinien być stały w każdym położeniu wirnika, w dowolnej chwili czasowej.

Z pomiarów wynika, że wymagany moment zależy od położenia wirnika (p. 4.5). Dotychczas nie udało się wyjaśnić przyczyn występowania różnic w momencie obrotowym.

5.1.4. Czujniki hallotronowe.

Zastosowane czujniki hallotronowe zdają się pełni egzamin w układzie wykrywania położenia wirnika i sterowania układem komutacyjnym. Z uwagi jednak na fakt, że mogą one pracować tylko do temp. otoczenia $70^{\circ}C$, należy zastąpić je czujnikami transformatorowo-impulsowymi. W związku z powyższym zachodzi konieczność opracowania i wykonania takich czujników.

5.2. Zalecenia

5.2.1. Konstrukcja

Zaprojektować model wirnikowy w budowie zamkniętej wykorzystując doświadczenia nabyte przy wykonaniu modelu laboratoryjnego.

Rozwiązać problem magnesowania.

5.2.2. Obwód magnetyczny

Przeprowadzić obliczenia obrotu magnetycznego uwzględniając różniące rozłożenie uzwojenie na pojedynczych tarczach magnetycznych.

5.2.3. Czujniki położenia wirnika

W miejsce czujników hallotronowych, należy opracować i wykonać czujniki transformatorowo-indukcyjne.

WNIOSKI KOŃCOWE.

1. Silnik ze względu na swój gabaryt nie może być całkowitym zamiennikiem dla silnika zastosowanego w napędzie do IRb-6
2. Silnik może być zastosowany w IRb-6 do napędu robota w osiach M_z, T , po dokonaniu odpowiednich zmian konstrukcyjnych w robocie.
3. Gabaryt silnika (długość średnica, mała długość lub wysokość) umożliwia stosowanie go w napędach gdzie wiadomości te są konieczne.
4. Ze względu na duży moment bezładności wirnika i konieczność forsowania prądem w momencie rozruchu, silnik ^{z magnesami z ALNICO650} może pracować w napędach nie wymagających ^{częstych} ~~180°~~ rewersów.
5. Moment bezładności wirnika można zmniejszyć ok. 10-krotnie stosując magnesy z materiałem SAMARIUM-COBALT.
6. Dalsze prace należy prowadzić dla silnika 170W, tzn takiego, który umożliwiłby sprawdzenie go w robocie IRb-6.